

AZ ÖNKÉNTESSÉG SZEREPE AZ EURÓPAI SPORTEGYESÜLETEKBEN

PERÉNYI SZILVIA¹

FUNCTIONS OF SPORTS CLUBS IN EUROPEAN SOCIETIES

(eds: Nagel, S. - Elmoose-Østerlund, K. – Ibsen, B. – Scheerder)

Springer Science + Business Media, 2020.

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2021.1.112-118>

A Springer Kiadó, Sport Economics, Management and Policy sorozatában 2020 őszén *Functions of Sports Clubs in European Societies* címmel jelent meg egy újabb, az európai sportegyesületek szerepét és működését bemutató elemző kötet. A könyv túlmutat a korábban, szintén a sorozat részeként megjelent Sports Clubs in Europe (2015) kötetten, hiszen az európai sportegyesületek működési mechanizmusait mélységében és több szempontból mutatja be. A most megjelent kötetben többek között az is újdonság, hogy kiemelt figyelmet szentel a szervezett sport civil szervezeteinek tevékenységeit segítő önkéntesek közreműködési formáinak és jellemzőinek is, országoként külön nevesített alfejezetekben.

A kötet a sportegyesületek vizsgálata szempontjából általában is különleges, sőt európai vonatkozásban hiánypótló, hiszen egyrészt tíz európai ország különböző sportklubjainak klub- és tagfelméréseiből gyűjtött eredeti kutatási adatokat mutat be. Másrészt országspecifikus adatokat szolgáltat a sportegyesületek szerkezeti jellemzőiről, céljairól, erőforrásairól és irányításáról, valamint a tagok elkötelezettségéről és hozzáállásáról. Harmadrészt, rávilágít az

¹ Perényi Szilvia (PhD) kutató-sportszervező, egyetemi docens, Testnevelési Egyetem, Sportmenedzsment Tanszék

európai társadalmak sportegyesületeinek hozzájárulására az egészségfejlesztéshez, a társadalmi kohézióhoz és a demokratikus részvételhez.

AZ EURÓPAI SPORTEGYESÜLETI KUTATÁS

A könyv keletkezésének indítéka az európai sportegyesületek elmúlt évtizedekben lejátszódó fejlődési folyamata, amely kutatásokat is inspirálta. Ez a folyamat nem más, mint a sportegyesületi tagok számának csökkenése, valamint a professzionalizáció és a gazdasági érdekek előtérbe kerülése egy olyan hagyományosan civil alapokon nyugvó társadalmi alrendszerben, mint a sport.

Ez a jelenség hívta fel a figyelmet arra, hogy tulajdonképpen a háttértényezők megértéséhez igen kevés objektív mérési adat áll rendelkezésre az egyes európai országokban, illetve nem léteznek összehasonlítható adatok.

A nemzeti szintű adathiány alól kivételt talán Németország jelent, mivel a Kölni Egyetem kutatócsoportja *Christoph Breuer* vezetésével már több, mint másfél évtizede, 2004 óta, éves szinten követi nyomon a német sportegyesületek működésének és társadalmi szerepének változásait. Az általuk megalkotott módszertan alapján és azt kiegészítve, egy Erasmus + Sport forrásból finanszírozott pályázatként indult el az a hároméves kutatói munka, ami tíz európai országot és azok sportegyesületeit érintette.

A Társadalmi Befogadás és Önkéntesség az Európai Sportegyesületekben (*Social Inclusion and volunteering in Sport Clubs in Europe – SIVSCE*) című kutatás 2015-2017 között került lebonyolításra tíz ország, Dánia, Németország, Anglia, Spanyolország, Hollandia, Norvégia, Belgium, Lengyelország, Svájc és Magyarország részvételével. A kutatást a Dél-Dániai Egyetemről *Bjarne Ibsen* professzor vezette, míg az egyes országok kutatócsoportjai is egyetemekhez kötötten dolgoztak.

Az E+Sport partnerségben a projekt hazai megvalósítását, mint a jelen könyvismertető szerzőjeként is, jómagam vezettem. A projekt megvalósulását háttérintézményként a Debreceni Egyetem majd a Testnevelési Egyetem segítette.

A kutatás mintája felbecsülhetetlen értékű, hiszen 35790 európai sportegyesület közjólétéhez való hozzájárulását elemzi, melyet 13082 egyesületi tag véleménye egészített ki. A

nagyívű kutatás mintavételi módszerekben is igyekezett újítani, mind a különböző sportágakra, mind pedig az egyesületi méretre vonatkozóan.

Annak ellenére, hogy az eddigi legnagyobb összehasonlítható mintát hozták létre a kutatók, érthető módon mégsem tudta kimeríteni a reprezentativitás minden kritériumát. Ennek oka elsősorban az, hogy az egyes országok között nagy volt az eltérés egyrészt a sportegyesületek számában, másrészt pedig a szerepükben, továbbá nyilvántartásukban és ezzel együtt lekérdezhetőségükben, sőt válaszadási hajlandóságukban is. Ezeknek a kihívásoknak Magyarországon például úgy lehetett megfelelni, hogy *Sebestyén István* és munkatársainak segítségével a Központi Statisztikai Hivatal nyilvántartásában szereplő elérhetősegeket egy földrajzi alapú és sportra vonatkozó tematikus és szisztematikus kontakt-gyűjtéssel egészítettük ki.

SPORTGAZDASÁG, MENEDZSMENT ÉS POLICY

A kötet Kiadója, az 1842-ben alapított Springer Science + Business Media (STM) a világ egyik vezető kiadója, amely a sport társadalmi, gazdasági és élettudományi jelentőségét is elismerte azzal, hogy helyet adott a Marylandi Egyetem professzora, *Dennis Coates* által kezdeményezett sorozatnak, *Sport Economics, Management and Policy* (Sportgazdaság, Menedzsment és Policy) címmel.

A sorozat indításának célja az volt, hogy az akademikusokon és egyetemi hallgatókon kívül a sportvállalkozások vezetői és a politikai döntéshozók részére is tudományos eredményeken alapuló elemzéseket biztosítson a sportgazdaságtan, a sportmenedzsment és a sportkérdések közpolitikájának legfontosabb, professzionális és amatőr sportra is vonatkozó területeiről. Az eddig megjelent kötetek elméleti modellezéseket és elemzéseket, empirikus vizsgálatokat vagy az intézmények, politikák, rendeletek és törvények leírását és értelmezését tartalmazták, melyek közül négy kötet hazai vonatkozású fejezetet is tartalmazott ².

² A Springer Kiadó *Sport Economics, Management and Policy* sorozatában többek között a sportstratégiák, sportegyesületek, az önkéntesség, a sportvállalkozások társadalmi és gazdasági szerepével kapcsolatban jelentek meg kötetek. Hazai vonatkozású tartalomként a *Comparative Sport Development – System, Participation and Public Policy* (2013) kötetben Perényi Szilvia: *Hungary* című; a *Sports clubs in Europe* (2015) kötetben a Perényi Szilvia - Bodnár Ilona szerzőpáros *Sports Clubs in Hungary* című; a *Private Sport Sector in Europe: A Cross-national Comparative Perspective* (2017) kötetben Perényi Szilvia - Szerovay, Mihály- Bodnár, Ilona: *Filling the Gaps in the Strategic State Sector* című; és a szóban forgó *Functions of Sports Clubs in European Societies A Cross-National*

A 2020-ban megjelent *Functions of Sports Clubs in European Societies – A Cross-National Comparative Study* című kötet szerzőinek eddigi munkássága is figyelemre méltó. Kutatói érdeklődésük sokszínűsége, a sport kutatásában eltöltött hosszú évek alapot adtak arra, hogy egy ilyen összetett elméleti megközelítésű kutatás nemzetközi szinten létrejöhetett. A kötet szerkesztői *Siegfried Nagel* a Berni Egyetem egyetemi tanára, *Karsten Elmoose-Østerlund* a Dél-Dániai Egyetem docense, *Bjarne Ibsen*, a Dél-Dániai Egyetem Sport, Egészségügyi és Civil Társadalmi Központjának vezetője és *Jeroen Scheerder* a Leuven-i Katolikus Egyetem professzora voltak.

A SPORTEGYESÜLETEK AZ EURÓPAI TÁRSADALMAKBAN

A *Functions of Sports Clubs in European Societies – A Cross-National Comparative Study* című kötet a 2013-ban indult sorozat 13. kiadványaként jelent meg. Legfontosabb értéke, hogy a sportegyesületek szerepét az európai társadalmakban nemzetközi összehasonlító eredményeken keresztül mutatja be. Mivel a kötetben megjelenítésre került eredmények mind a tíz résztvevő országban azonos módszertannal felvett adatokra épülnek, lehetővé vált az objektív, és egyben hiteles összehasonlíthatóság az országok között.

A kötet szerkesztésének és megjelenésének igényessége és stílusa szemet gyönyörködtető, amit tartalmilag is különlegessé tesz az ábrák és táblázatok országonkénti egységessége. Mind a tíz országot bemutató fejezetben azonos alfejezetek vannak és témánként megtaláljuk az egyes kérdésekre vonatkozó adatillusztrációkat. Ennek megfelelően minden fejezetben azonos címmel és jelmagyarázattal 21 táblázat és 13 ábra mutatja be az egyes országok sportegyesületeinek vonatkozásában az érintett hat nagy tématerületet úgy, mit:

- 1) a közpolitikai megközelítéseket a sportban történeti kitekintés folyamatában,
- 2) a szervezeti felépítés jellemzőit és a tevékenység tartalmakat,
- 3) a sportban való részvétel jellemzőit és az egyesületek szerepét az egészséges életmód népszerűsítésében, illetve,
- 4) a társadalmi befogadásban és integrációban játszott szerepük, továbbá,

Comparative Study (2020) kötetben Perényi Szilvia: *Hungary: Potentials for Civil Initiatives in Sports* című írása jelent meg.

5) az egyesületek demokratikus döntéshozatali rendszerét és a tagok részvételét, és nem utolsó sorban

6) az önkéntesség körülményeit és jellemzőit az egyesületek működésmechanizmusában.

A kötet igen széleskörűen jeleníti meg a téma legszínvonalasabb nemzetközi szakirodalmát. Tartalma akár tankönyvként is szolgálhat, a Testnevelési Egyetem sportszervező és sportmenedzser szakos hallgatói részére választható tantárgyként magyar és angol nyelven is meghirdetésre került.

Egyik kiegészítő fejezete az Eurobarometer (2009, 2013, 2017) adatainak sportegyesületekre vonatkozó összehasonító elemzése az Európai Unió (EU 27, majd EU 28) országaira vonatkozóan. Az európai országokat *Esping-Andersen* (1990) és *Hensen – Scheerder* (2020) tipológiáinak felhasználásával hat csoportba (északi, déli, észak-keleti, délkeleti, észak-nyugati és dél-nyugati országok) osztották a szerzők.

Ennek eredményeként bizonyos csoportokba történeti, állam-berendezkedési és sok esetben a sport hagyományaira vonatkozóan is eltérő országok kerültek. Így állt elő az az ellentmondás, hogy míg a SIVSCE kutatásban azonos csoportban elemzett Lengyelország és Magyarország (volt állam-szocialista országok), a kötet kiegészítő fejezetében (13.) két különböző csoportba került. Igaz, módszertanilag ez is egy lendületes fejezete a kötetnek, az így létrehozott csoportosítás az eredmények általánosíthatóságának lehetőségéből elvesz. A kötet zárófejezete azonban rendkívül érdekes, hiszen az országok közötti hasonlóságokat és különbségeket igyekszik kiemelni.

ÖNKÉNTESSÉG A HAZAI SPORTEGYESÜLETEKBEN

A hazai kutatás elemzése közel 800 sportegyesület adatain alapult. A kutatás végeztével levonható az a következtetés, hogy a sportegyesületek a hazai civil szféra meghatározó szereplőiként járulnak hozzá a lakosság sportolási lehetőségeinek biztosításához. Működtetésükben az önkéntesek szerepe megkérdőjelezhetetlen. A sportegyesületek elnökségeiben, bizottságaiban, edzőinek, sőt bírónak körében is számos önkéntest foglalkoztatnak. Önkéntesek segítik sok esetben a sportegyesületek verseny és szabadidősport rendezvényeinek lebonyolítását is. Elmondható tehát, hogy mind a rendszeres, mind pedig az epizodikus önkéntesség megjelenik a sportegyesületek

működésének biztosítása terén. Ugyanakkor közreműködésük az egyesület méretének csökkenésével egyre nagyobb hangsúlyt kap.

A sportegyesületek alapítása hazánkban 2000-től kezdődően újabb lendületet kapott, így mára nem meglepő a nagy hagyományokkal rendelkező sportegyesületek mellett, csak az egy szakosztályt működtető egyesületek túlsúlyba kerülése.

Az újonnan alakult sportegyesületek közel kétharmada kevesebb mint száz tagot (sportolót) számlál, melyeknél a versenyeztetés és az utánpótlás nevelés helyett jellemzően az egészségmegőrző, verseny- és nem versenyszerű (grassroots szintű) szabadidősport kap nagyobb hangsúlyt.

Ezek azok a sportegyesületek, amelyek a sportolási lehetőségeken kívül színteret biztosítanak a közösségek kialakulásához, a tagok számára fejlődési lehetőséget, társas és társasági interakciókat, valamint, megtartó környezetet adnak. Mindemellett a demokratikus döntéshozatalban való részvétel, az önkéntes közreműködés és az alkotó hozzájárulás gyakorlásának színterei.

A kisebb sportegyesületek életében az önkéntesek tevékenysége a fenntartás, és fenntarthatóság biztosítója, míg nagyobb sportegyesületekben is jelentősen hozzájárulnak a napi működéshez. Érdekes, hogy a hazai sportegyesületek tagjai közül – más Európai országokhoz viszonyítva – kevesebben gondolják azt, hogy az egyesületüket kizárólag önkénteseknek kellene irányítania. Így az elvárás az állami, önkormányzati gondoskodás iránt még napjainkban is jelentős, a hazai sportegyesületekben. Ugyanakkor az egyesületek tagjai – a többi, vizsgálatban résztvevő országokban élő társaikkal együtt – egyetértenek abban, hogy az egyesületben sportolókat nem fogyasztóként vagy ügyfelekként kell értelmezni, akiktől nem várható el csak az, hogy önkéntes munkájukkal segítsék az egyesület működését.

A kötetből azt is megtudhatjuk, hogy az európai trendekkel ellentétben Lengyelország mellett hazánkban nőtt leginább az önkéntesek száma a sportegyesületekben. Az önkéntesek toborzásáról, megtartásáról és elismerésének európai gyakorlatairól, de más érdekes további önkéntességgel kapcsolatos témákról is olvashatnak az érdeklődők a kötetben.

A KÖTET JELENTŐSÉGE

A kutatás és a *Functions of Sports Clubs in European Societies* című kötet tartalma a gyakorlat számára is értékes, hiszen az eddig megjelent tanulmányok többsége országspecifikus, ezért nem tették lehetővé a nemzetek közötti összehasonlításokat. Ennek fényében a "*Társadalmi befogadás és önkéntesség az európai sportegyesületekben*" (SIVSCE) projekt tíz európai országban gyűjtött, elemzett és tárgyalt összehasonlítható adatokat és ismereteket. A könyv az önkéntesség szempontjából különösen jelentős, hiszen azzal, hogy minden országról készült fejezet külön alfejezetet szentel a sportegyesületek önkénteseinek, hozzájárulásukat elismeri. A sportirányításban, a sportegyesületekben dolgozó szakemberek empirikus és összehasonlítható eredményeken keresztül kaphatnak információkat a sport önkénteseiről és a sport egészéhez való hozzájárulásukról.

Értékeink, a sportegyesületek, mint a sporttevékenység alapvető színterei, a sport rendszerének tartópilléreinek megőrzése, azok fenntartásának biztosítása, működésük segítése különösen fontos ma, amikor a járvány helyzet kihívások elé állítja nemcsak a nagy sportrendezvényeket, hanem a sportszervezeteket is. Éppen ezért az önkéntesek közreműködésének körülményei és hozzájárulásuk taglétszámok alakulásával, a finanszírozhatóság innovatív megközelítéseivel és a társadalmi jóllét biztosításával is kapcsolódási pontokat mutat. A téma iránt érdeklődő olvasó tehát új, de nemzetközi szakirodalomban eddig megjelent kutatási eredményeken alapuló összetett megközelítésekkel találkozhat és meríthet kutatói vagy gyakorlati munkájához megfelelő információkat a sportegyesületek működésére, azon belül pedig az önkéntesek hozzájárulására vonatkozóan.